

ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Колб С.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського,

Міжрегіональна академія управління персоналом,

адвокат АО «БОНА ФІДЕ»

ORCID: 0009-0009-8834-6826

Колб С.О. Правові та інституційні зміни в системі інтелектуальної власності України.

У статті здійснено комплексний аналіз правових та інституційних змін у сфері інтелектуальної власності України, що відбулися у 2024 р., з акцентом на гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, включаючи норми Європейського Союзу та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Розглянуто ключові законодавчі ініціативи, спрямовані на вдосконалення правового режиму реєстрації, захисту та використання об'єктів інтелектуальної власності, а також реформування адміністративних процедур з метою підвищення їх ефективності та прозорості. Особливу увагу приділено впровадженню цифрових технологій, зокрема електронних охоронних документів, блокчейн-технологій для підтвердження авторства та створення національного переліку вебресурсів, що порушують права інтелектуальної власності.

Досліджено створення та функціонування Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності як ефективного механізму адміністративного оскарження рішень щодо реєстрації прав, що сприяє зменшенню навантаження на судову систему та забезпечує оперативний розгляд спорів. Окрему увагу приділено відновленню атестації патентних повірених, що є важливим кроком у формуванні високопрофесійного середовища фахівців у сфері інтелектуальної власності відповідно до європейських стандартів.

Проаналізовано значення інтеграції України до ініціативи WIPO ALERT та її вплив на міжнародне співробітництво у сфері боротьби з порушеннями інтелектуальної власності, а також окреслено перспективи застосування новітніх технологій для вдосконалення правозахисних механізмів. Висвітлено роль євроінтеграційних процесів у реформуванні сфери інтелектуальної власності в Україні, зокрема імплементацію норм ЄС у національне законодавство, покращення механізмів захисту прав інтелектуальної власності та активізацію міжнародного співробітництва у сфері правозастосування.

Результати дослідження підтверджують, що здійснені реформи сприяють підвищенню ефективності правового регулювання у сфері інтелектуальної власності, адаптації законодавчої бази до викликів цифрової економіки та розширенню міжнародної співпраці. Подальший розвиток цієї сфери має бути зосереджений на вдосконаленні правозастосовної практики, інтеграції інноваційних технологій та зміцненні інституційного потенціалу органів, що здійснюють правовий захист інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, правова охорона, законодавчі реформи, цифровізація, патентні повірені, блокчейн, контрафакція, Апеляційна палата, адміністративне оскарження, міжнародні стандарти.

Kolb S.O. Legal and institutional changes in the intellectual property system of Ukraine.

This article provides a comprehensive analysis of legal and institutional changes in Ukraine's intellectual property (IP) sector that took place in 2024, with a particular focus on harmonizing national legislation with international standards, including those of the European Union and the World Intellectual Property Organization (WIPO). The study examines key legislative initiatives aimed at improving the legal framework for the registration, protection, and use of intellectual property objects, as well as reforming administrative procedures to enhance their efficiency and transparency. Special attention is given to the implementation of digital technologies, including electronic protection documents, blockchain technologies for authorship verification, and the creation of a national list of web resources that violate intellectual property rights.

The article explores the establishment and functioning of the Appeals Chamber of the National Intellectual Property Authority as an effective mechanism for administrative appeals against registration decisions,

which helps to reduce the burden on the judicial system and ensure the prompt resolution of disputes. Particular emphasis is placed on the reinstatement of patent attorney certification, which is a crucial step in forming a highly professional environment for IP specialists in accordance with European standards.

The study also analyzes the significance of Ukraine's integration into the WIPO ALERT initiative and its impact on international cooperation in combating IP rights violations, as well as outlining the prospects for applying new technologies to enhance legal protection mechanisms. The role of European integration processes in reforming Ukraine's intellectual property sector is highlighted, particularly the implementation of EU norms into national legislation, the improvement of IP rights protection mechanisms, and the expansion of international legal cooperation.

The findings confirm that the implemented reforms contribute to increasing the efficiency of legal regulation in the field of intellectual property, adapting the legislative framework to the challenges of the digital economy, and expanding international cooperation. Further development in this area should focus on improving law enforcement practices, integrating innovative technologies, and strengthening the institutional capacity of bodies responsible for IP protection in Ukraine.

Key words: intellectual property, legal protection, legislative reforms, digitalization, patent attorneys, blockchain, counterfeiting, Appeals Chamber, administrative appeals, international standards.

Постановка проблеми. Система інтелектуальної власності є ключовим елементом правового та економічного розвитку держави, оскільки забезпечує охорону результатів інноваційної та творчої діяльності, сприяє залученню інвестицій, стимулює технологічний прогрес і міжнародну співпрацю. Проте, незважаючи на активне реформування правової сфери інтелектуальної власності в Україні, зокрема її гармонізацію з європейськими та міжнародними стандартами, у цій сфері зберігається низка проблем, що потребують комплексного вирішення. Зокрема, правове регулювання інтелектуальної власності залишається фрагментарним і недостатньо узгодженим, що ускладнює ефективне правозастосування. Адміністративні процедури, пов'язані з реєстрацією та оскарженням рішень щодо набуття прав, залишалися тривалими та складними, а механізми альтернативного вирішення спорів лише починають розвиватися. Додатковим викликом є низька ефективність правозастосовної практики у сфері боротьби з контрафакцією та піратством, що ускладнює захист прав інтелектуальної власності.

Сучасні виклики цифрової трансформації також потребують оновлення законодавчих підходів, зокрема щодо правового регулювання створених штучним інтелектом об'єктів, використання блокчейн-технологій для реєстрації та підтвердження прав на інтелектуальну власність, а також цифровізації процесів адміністрування прав інтелектуальної власності. У цьому контексті актуальним є приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, включаючи вимоги Європейського Союзу, положення Договору ВОІВ про авторське право, Договору про патентну кооперацію та інших міжнародних угод.

Необхідність комплексного реформування системи інтелектуальної власності України зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, зокрема інтеграційними процесами в межах євроінтеграції, зростанням ролі цифрової економіки, розвитком нових технологій та потребою в посиленні правового захисту суб'єктів інтелектуальної діяльності. Тому сучасний етап правового та інституційного вдосконалення у цій сфері є критично важливим для формування ефективної та конкурентоспроможної системи захисту інтелектуальних прав в Україні.

Метою дослідження є аналіз правових та інституційних трансформацій у сфері інтелектуальної власності України, здійснених у 2024 р., оцінка їх відповідності міжнародним стандартам та впливу на ефективність захисту прав суб'єктів інтелектуальної діяльності. Особлива увага приділяється реформуванню адміністративних процедур, удосконаленню механізмів правозастосування, цифровізації процесів реєстрації та експертизи, а також інтеграції України в європейський правовий простір у сфері інтелектуальної власності.

Стан дослідження проблеми. Аналіз сучасних досліджень у сфері інтелектуальної власності в Україні свідчить про активні процеси реформування та імплементації міжнародних стандартів. Дослідження А. Зацарної та К. Шаповалової висвітлює вплив воєнного стану на реформування авторського права та суміжних прав. Авторки наголошують на тому, що, попри складні умови, Україна продовжує модернізацію правової системи для забезпечення ефективного захисту прав авторів та правовласників. Дослідниця Т. Ярошевська запропонувала концепцію вдосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема шляхом розробки Кодексу законів про інтелектуальну власність та створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що сприятиме інноваційному розвитку країни в післявоєнний період.

У 2024 р. було представлено Глобальну інноваційну візію України, яка передбачає діджиталізацію IP-сервісів, завершення формування спеціалізованого IP-суду та оптимізацію процедур

реєстрації об'єктів інтелектуальної власності. Таким чином, сучасні дослідження підтверджують стратегічний курс України на вдосконалення системи охорони інтелектуальної власності, її адаптацію до європейських стандартів та розвиток інноваційної інфраструктури.

Виклад основних положень. У 2024 р. в Україні відбулися зміни у сфері інтелектуальної власності, спрямовані на вдосконалення механізмів захисту прав суб'єктів інтелектуальної діяльності та узгодження національних норм із міжнародними стандартами. Відзначається активний процес адаптації законодавства України відповідно до вимог Європейського Союзу, що є важливим етапом інтеграції України у європейський правовий простір. Законодавчі ініціативи охоплюють посилення захисту торговельних марок, удосконалення правового режиму патентування, цифровізацію процедур реєстрації об'єктів авторського права та розширення правових інструментів протидії порушенням. Особлива увага приділяється боротьбі з контрафакцією, що передбачає запровадження нових механізмів виявлення та припинення незаконного використання охоронюваних об'єктів. Також удосконалюються підходи до розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, включаючи розвиток альтернативних методів врегулювання конфліктів. Важливим напрямом реформування є забезпечення ефективного функціонування органів, відповідальних за реєстрацію та захист прав, що передбачає покращення процедур експертизи заявок та прискорення адміністративних процесів. Дедалі більша увага приділяється питанням штучного інтелекту та його впливу на авторське право, що зумовлює необхідність розробки нових підходів до правової охорони результатів діяльності, створених із застосуванням технологій машинного навчання. Крім того, значущою є інтеграція сучасних технологій у сферу інтелектуальної власності, зокрема використання блокчейну для підтвердження авторства та правомірності передачі прав.

Оновлений регламент діяльності Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності (ІР офісу) визначає ключові процедурні аспекти розгляду спорів та забезпечує ефективний адміністративний механізм захисту прав інтелектуальної власності. Апеляційна палата – це колегіальний орган НОІВ, що розглядає заперечення проти рішень щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяви про визнання таких прав недійсними (повністю або частково), а також звернення щодо надання торговельній марці статусу добре відомої в Україні. Відповідно до наказу Міністерства економіки України № 17768 від 23.11.2023 р. [1], Апеляційна палата діє як незалежний колегіальний орган, який забезпечує швидкий та професійний розгляд заперечень проти рішень УКРНОІВІ щодо реєстрації об'єктів інтелектуальної власності. Затвердження персонального складу наказом УКРНОІВІ № 93/2024 і початок діяльності палати 19 вересня 2024 року створює умови для ефективного адміністративного оскарження, що є альтернативою тривалому судовому розгляду. Діяльність Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності здійснюється на підставі відповідних нормативно-правових актів, які визначають порядок розгляду заперечень та заяв щодо об'єктів інтелектуальної власності. Основним документом, що регламентує функціонування цього органу, є Регламент Апеляційної палати НОІВ, затверджений відповідним наказом [1]. Правові засади її діяльності також визначають закони України, зокрема: «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [2], «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3], «Про охорону прав на промислові зразки» [4], «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [5] та «Про правову охорону географічних зазначень» [6].

Однією з основних функцій Апеляційної палати є розгляд заяв про визнання торговельних марок добре відомими в Україні. Цей процес передбачає детальний аналіз ринку, доведення факту широкого використання та репутації торговельного знака серед споживачів. Крім того, важливою компетенцією палати є анулювання або визнання недійсними патентів та свідоцтв на об'єкти інтелектуальної власності в разі порушення законодавчих вимог або недобросовісного подання заявок. Застосування медіації під час вирішення спорів дає змогу досягти сторонами взаємоприйнятного рішення, уникаючи затяжних адміністративних чи судових процесів. Це особливо важливо у сфері комерційних правовідносин, де своєчасне врегулювання конфліктів відіграє ключову роль у збереженні бізнес-стабільності та мінімізації можливих втрат. Використання альтернативного врегулювання спорів також сприяє зменшенню навантаження на судову систему та підвищенню ефективності захисту прав [1].

Важливим нововведенням у діяльності Апеляційної палати є цифровізація адміністративних процесів, яка забезпечує можливість подання заперечень, заяв та інших документів в електронному форматі. Такий підхід узгоджується із загальною стратегією розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні, орієнтованою на спрощення доступу до правової охорони та підвищення прозорості процесів розгляду справ. Інтеграція цифрових технологій, зокрема використання блокчейну для підтвердження авторства та електронних підписів для автентифікації документів, на нашу думку, формує більш ефективну систему правового захисту.

Окремо варто відзначити розширення взаємодії між Апеляційною палатою та міжнародними організаціями, такими як ВОІВ (Всесвітня організація інтелектуальної власності) та ЄСІВ (Європейське відомство з інтелектуальної власності). Гармонізація підходів до розгляду спорів та інтеграція України до європейського правового простору відбувається через тісну співпрацю з цими інституціями. Взаємодія з міжнародними структурами також забезпечує адаптацію національних процедур до сучасних викликів у сфері інтелектуальної власності, серед яких цифрове піратство, використання штучного інтелекту у створенні контенту та необхідність посиленого захисту комерційних таємниць.

Відновлення процесу атестації патентних повірених стало значним кроком у реформуванні сфери інтелектуальної власності в Україні. З 2017 р. проведення кваліфікаційних випробувань для представників у справах інтелектуальної власності було фактично призупинене, що зумовило кадровий дефіцит та ускладнило доступ до кваліфікованих послуг у цій галузі. Впровадження нового Положення про патентних повірених, затвердженого наказом Міністерства економіки України № 20599 від 29.12.2023 р., відновило процес атестації, що дозволить сформувати оновлений реєстр фахівців, здатних надавати кваліфіковану правову підтримку у сфері охорони інтелектуальної власності [7]. Після набрання чинності положенням 11 березня 2024 р. було створено Атестаційну комісію [8], персональний склад якої затверджено у вересні того ж року. Вже на першому етапі її роботи, за результатами двох засідань, що відбулися у листопаді та грудні, до складання кваліфікаційного іспиту було допущено 35 кандидатів. Як бачимо, спостерігається поступове відновлення професійної спільноти патентних повірених, а також підвищення рівня їхньої професійної підготовки в цій сфері.

Згідно з оновленими вимогами, патентним повіреним може стати громадянин України, який володіє державною мовою, має вищу освіту у сфері інтелектуальної власності та щонайменше п'ятирічний практичний досвід. Для спеціалізації у сфері винаходів і корисних моделей додатково вимагається наявність технічної освіти та відповідного досвіду роботи, а для спеціалізації у сфері юридичних послуг – юридична освіта. У цьому випадку такий підхід відіграє позитивну роль, оскільки сприяє підвищенню рівня професійної компетентності фахівців і забезпеченню якісного надання послуг у сфері інтелектуальної власності [7].

Відновлення атестації патентних повірених має вагоме значення для фахівців, а також і для заявників, винахідників, представників бізнесу та інших зацікавлених осіб, які потребують професійного супроводу у питаннях патентування, реєстрації торговельних марок, захисту авторських прав. Сучасна економіка дедалі більше залежить від ефективного управління інтелектуальними активами, а високий рівень кваліфікації патентних повірених забезпечує зміцнення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні. Крім того, нові правила атестації відповідають європейським стандартам підготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності та наближують національне законодавство до вимог ЄС. Вони відкривають перспективи для міжнародного співробітництва, розширюють можливості взаємодії з іноземними партнерами та зміцнюють імідж України як держави, що активно розвиває інноваційну економіку й удосконалює правову систему у сфері інтелектуальної власності.

18 вересня 2024 р. набули чинності нові правила, що регламентують складання та подання заявки на торговельну марку, міжнародну реєстрацію торговельної марки та проведення відповідної експертизи, зокрема щодо міжнародної реєстрації з поширенням на Україну [9]. Запроваджені зміни суттєво модифікували формат подання заявок, наблизивши його до процедури реєстрації авторського права з технічного погляду. Зокрема, розширено перелік відомостей, які заявник має зазначити в заявці, зокрема, прізвище, ім'я, по батькові, адресу реєстрації, контактні дані, дату народження, паспортні дані тощо. Крім того, змінився обсяг заяви, який значно перевищує попередній формат, що складався з двох сторінок.

Особливу увагу приділено зазначенню кольору позначення. Якщо заявник не бажає обмежувати торговельну марку конкретним кольором, відповідна графа має залишатися незаповненою. У разі зазначення кольорів, наприклад «чорний, білий», правова охорона поширюватиметься виключно на таку кольорову гаму. Для позначень, що включають словесні та графічні елементи у кольорі, слід використовувати загальновживані назви, такі як «зелений, жовтий, блакитний, синій». Якщо ж реєстрація стосується кольору як окремого об'єкта, його необхідно вказувати відповідно до однієї зі стандартних кольорових шкал, зокрема Pantone Matching System, RAL або Focoltone. Нові правила також передбачають розширення переліку нетрадиційних торговельних марок, що включають орнаментні, позиційні, голографічні, мультимедійні позначення [9].

Одним із важливих кроків у цифровій трансформації сфери інтелектуальної власності стало запровадження електронних охоронних документів. З вересня 2024 р. охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності почали видаватися в електронному форматі. Попри те, що офіційне

інформаційне повідомлення від УКРНОІВІ з'явилося лише в грудні, цифровізація цього процесу вирішує низку важливих питань. Зокрема, усувається ризик втрати або пошкодження документів під час зберігання, скорочується час отримання завдяки відмові від паперової пошти, а також забезпечується цілодобовий доступ до електронних реєстрів. Представники та заявники можуть у будь-який момент завантажити свідоцтво чи патент через особистий кабінет. Водночас для заявників, які подавали заявки та здійснювали діловодство у паперовому вигляді, зберігається можливість отримувати охоронні документи традиційним способом. Крім того, за наявності відповідного клопотання можна безкоштовно отримати паперовий оригінал.

З метою підвищення ефективності правової охорони винаходів і корисних моделей було внесено зміни до процедур подання та експертизи заявок, що відповідають сучасним вимогам у сфері інтелектуальної власності. 25 жовтня 2024 р. набули чинності нові Правила складання, подання та проведення експертизи заявки на винахід і заявки на корисну модель, затверджені наказом Міністерства економіки України № 23301 від 9 вересня 2024 р. [10]. Зміни уніфіковані з новими правилами подання заявок на торговельні марки, що передбачає оновлені форми заявок та розширений перелік даних про заявників і винахідників. До обов'язкової інформації тепер входять паспортні дані, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків, а також контактні дані не лише представника, а й заявника. Оновлення також стосуються переліку об'єктів технологій, на які не поширюється правова охорона відповідно до Закону України «Про винаходи і корисні моделі». До таких об'єктів віднесено способи лікування або діагностики організму людей і тварин, використання людських ембріонів для промислових цілей, а також процеси або продукти, застосування яких обмежується певним сортом рослин чи породою тварин.

Додатково унормовано можливість подання заявок в електронному форматі з використанням кваліфікованого електронного підпису заявника або представника. Листування між заявником та НОІВ здійснюється через особистий кабінет ІКС УКРНОІВІ або електронну пошту, зазначену в заявці. У попередній редакції правил електронне подання також допускалося, однак вимагало додаткового подання інформації на CD-R або дискеті разом із паперовою заявкою. Запроваджено механізм подання мотивованих заперечень протягом шести місяців з дати публікації відомостей про заявку в бюлетені. Однак, у зв'язку із правовим режимом воєнного стану, строки, пов'язані з інтелектуальною власністю, призупинені відповідно до Закону України № 2174-IX від 1 квітня 2022 року «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України» [11].

27 лютого 2024 року набрав чинності наказ Міністерства економіки України від 20 грудня 2023 року № 19944 «Про затвердження Положення про Комісію з надання дозволу на використання в торговельній марці офіційної назви та міжнародного літерного коду держави Україна та/або на включення до зображення торговельної марки імітації малого Державного Герба України» [12]. Даний нормативно-правовий акт регламентує повноваження Комісії, процедуру подання та розгляду клопотань, а також умови надання дозволу на використання зазначених елементів у торговельних марках. Комісія здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України, зокрема Законів України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про санкції» та інших нормативно-правових актів. Основним її завданням є розгляд клопотань щодо надання дозволів на використання в торговельних марках офіційної назви України, міжнародного літерного коду UA та імітації малого Державного Герба України, а також перевірка відповідності заявників встановленим критеріям.

Подати клопотання можуть громадяни України, фізичні особи – підприємці, зареєстровані відповідно до законодавства України, а також юридичні особи, створені та зареєстровані на території України. Дозвіл не надається громадянам інших держав, юридичним особам та фізичним особам – підприємцям, зареєстрованим відповідно до законодавства інших країн, а також особам, до яких застосовано персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції).

Використання офіційної назви України або міжнародного літерного коду UA у складі торговельної марки можливе за умови, що це не суперечить публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі, а також за наявності щонайменше двох із таких критеріїв: товари або послуги, для яких заявлено торговельну марку, мають промислову, соціальну, освітню, наукову, культурну чи художню цінність або значущість для економіки України; заявник здійснює благодійну чи гуманітарну діяльність у сфері, пов'язаній із заявленими товарами або послугами; заявник має визнану репутацію та сприяє формуванню позитивного іміджу України; заявник займає домінуюче положення на ринку України у своїй галузі; заявник здійснює зовнішньоекономічну діяльність та займає провідні позиції у своїй групі товарів або послуг на міжнародному ринку; тривалість діяльності заявника на українському або світовому ринку у відповідній сфері становить не менше ніж п'ять років [12].

Окремі вимоги передбачені для надання дозволу на включення до зображення торговельної марки імітації малого Державного Герба України. Відповідно до статті 20 Конституції України державними символами є Державний Прапор, Державний Герб і Державний Гімн, а порядок їх використання має визначатися спеціальним законом, який наразі не прийнято. Постановою Верховної Ради України «Про Державний Герб України» № 2137-XII від 19 лютого 1992 року затверджено тризуб як малий Державний Герб України, однак перелік випадків його використання є вичерпним і не передбачає можливості застосування у торговельних марках. Таким чином, Комісія має повноваження надавати дозвіл виключно на використання імітації малого Державного Герба України. Клопотання про надання дозволу подається у паперовій або електронній формі через особистий кабінет в ІКС УКРНОІВІ. Документ повинен містити номер заявки та дату її подання, відомості щодо заявника (для фізичних осіб – прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані, реєстраційний номер облікової картки платника податків; для юридичних осіб – повне найменування, код ЄДРПОУ), інформацію про представника заявника (у разі подання через представника), обґрунтування відповідності встановленим критеріям та перелік доданих документів. До клопотання додаються оригінали документів або їх засвідчені копії. У разі подання документів іноземною мовою необхідно надати їх офіційний переклад українською мовою.

Після подання клопотання секретар Комісії здійснює його перевірку на відповідність встановленим вимогам. Якщо клопотання відповідає всім критеріям, протягом десяти робочих днів заявнику надсилається повідомлення про прийняття документа до розгляду. У разі виявлення недоліків або відсутності необхідних документів клопотання залишається без руху, а заявник має два місяці для усунення зазначених недоліків. Розгляд клопотання здійснюється протягом двох місяців з моменту прийняття його до розгляду. Засідання Комісії проводяться за потреби, але не рідше одного разу на два місяці. Під час засідання здійснюється перевірка відповідності заявника встановленим критеріям, аналіз наявності санкцій щодо нього, а також ухвалюється рішення про надання або відмову у наданні дозволу. У разі необхідності Комісія може витребувати додаткові матеріали, після чого розгляд клопотання зупиняється, а заявник має два місяці для подання запитуваних відомостей. Заявник має право брати участь у засіданні Комісії особисто або в режимі відеоконференції, про що відповідне повідомлення надсилається заявнику не пізніше ніж за п'ять робочих днів до засідання. У разі неявки заявника клопотання розглядається на підставі наявних матеріалів. Рішення Комісії надсилається заявнику не пізніше ніж через п'ятнадцять робочих днів після засідання, на якому воно було ухвалене. Відомості про заявки, за якими надано дозвіл, оприлюднюються в електронному офіційному бюлетені «Промислова власність» та на вебсайті УКРНОІВІ. Заявник має право подати клопотання про внесення змін до заявки щодо його особи, відкликати подане клопотання на будь-якому етапі розгляду, а також оскаржити рішення Комісії у судовому порядку відповідно до чинного законодавства України. Розмір та порядок сплати зборів за відповідні дії визначається Порядком сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1716 від 23 грудня 2004 р.

27 листопада 2024 року Міністерством економіки України зареєстровано торговельну марку «Зроблено в Україні», яка стала офіційним знаком, що засвідчує українське походження продукції. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 197 від 23 лютого 2024 року [13], використання цього бренду дозволено державним органам, установам, організаціям та підприємствам незалежно від форми власності без сплати ліцензійного збору. Однією з основних умов застосування бренду для товарів, автомобільної техніки, машинного обладнання та інших виробів є розташування виробничих потужностей на території України. Виробник повинен зазначати відповідну інформацію на упаковці продукції або у технічній документації. Використання знаку заборонено суб'єктам, які здійснюють господарську діяльність на території Республіки Білорусь та Російської Федерації, а також особам, що перебувають під міжнародними чи національними санкціями [13].

Детальні технічні вимоги щодо застосування бренду визначені у брендбукі, розміщеному на офіційному вебсайті madeinukraine.gov.ua. Впровадження бренду «Зроблено в Україні» спрямоване на стимулювання економічного розвитку, а також на формування національної ідентичності. Його популяризація через спільні зусилля держави, бізнесу та громадськості сприятиме зміцненню міжнародного іміджу України та репрезентації вітчизняних досягнень на світовому ринку.

Альтернативні методи вирішення спорів, зокрема медіація, набувають дедалі більшої популярності у сфері інтелектуальної власності. У 2024 році було реалізовано успішний кейс медіації між Vandog Agency та МХП щодо тендерної процедури у сфері креативних послуг [14]. Хоча цей механізм почав активно застосовуватися ще 7-8 років тому, на той час судовий процес залишався більш звичним інструментом вирішення правових конфліктів. Сучасні власники об'єктів інтелектуальної власності, а також порушники, які визнають свою відповідальність, дедалі частіше звертаються до альтернативних процедур врегулювання спорів, що дозволяють мінімізувати економічні та часові

витрати. Практика свідчить, що навіть після тривалих судових розглядів сторони нерідко приходять до необхідності переговорів, оскільки судові рішення не завжди забезпечує бажаний результат.

Одним із показових випадків є конфлікт між двома бізнес-партнерами, які не оформили свою співпрацю юридично, що призвело до спору за право власності на торговельну марку. Незважаючи на проходження всіх стадій судового процесу, сторони зрештою розпочали переговори, оскільки судові рішення не задовольнило їхні очікування. Медіація також є ефективним інструментом у ситуаціях, коли порушники прав інтелектуальної власності діють неумисно через недостатню обізнаність у сфері правової охорони. У таких випадках можливе укладення угоди, відповідно до якої порушник зобов'язується утримуватися від подальших правопорушень, а також може сплатити компенсацію у розмірі, нижчому за потенційне судове стягнення, однак у значно коротші строки.

У межах посилення заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності та боротьби з онлайн-піратством Україна запровадила механізм формування національного переліку вебресурсів, що порушують авторські права, та долучилася до міжнародної ініціативи WIPO ALERT.

Україна приєдналася до міжнародної ініціативи WIPO ALERT та запровадила механізм ведення національного переліку вебресурсів, які викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності [15]. Відповідний правовий механізм закріплений наказом Міністерства економіки України від 1 лютого 2024 року № 2945 «Про затвердження Порядку формування та ведення національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності», зареєстрованим Міністерством юстиції України 11 березня 2024 року за № 357/41702 [16].

Правові підстави для запровадження цього механізму визначені ст. 8 ЗУ «Про рекламу», положення якої були оновлені у 2023 році. Згідно з внесеними змінами, передбачено адміністративну відповідальність за розміщення рекламних матеріалів на вебсайтах, включених до зазначеного переліку. Таким чином, Україна долучилася до міжнародної практики обмеження фінансування піратських вебресурсів, які отримують значну частину прибутків від реклами.

Платформа WIPO ALERT Database є захищеною онлайн-системою, адміністрованою Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (BOIB), що об'єднує інформацію про вебсайти та додатки, які порушують авторське право відповідно до законодавства країн-учасниць. Ця база даних виконує функцію міжнародного чорного списку (blacklist) вебресурсів, щодо яких подано обґрунтовані претензії правовласників контенту. WIPO ALERT може використовуватися в понад 190 країнах, що сприяє ефективній протидії порушенням авторських прав на глобальному рівні. Скористатися WIPO ALERT можуть рекламодавці, рекламні агенції та технічні провайдери рекламних послуг, які мають можливість подати відповідну заяву для отримання доступу до агрегованих списків вебсайтів-порушників у різних країнах. Отримана інформація інтегрується в автоматизовані рекламні системи, що дозволяє уникати розміщення реклами на піратських ресурсах, мінімізуючи ризики асоціації брендів із незаконною діяльністю. Це, у свою чергу, сприяє захисту ділової репутації рекламодавців та дотриманню норм законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Правове регулювання формування та ведення національного переліку вебресурсів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності, ґрунтується на положеннях Закону України «Про авторське право і суміжні права» [17], Закону України «Про рекламу» [18], а також Меморандуму про взаєморозуміння між Всесвітньою організацією інтелектуальної власності та Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України щодо надання даних до платформи обміну WIPO ALERT [15]. Додатково правові аспекти регламентуються Порядком формування та ведення національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності, затвердженим наказом Міністерства економіки України № 2945 від 1 лютого 2024 р. [16].

Висновок. Реформування системи інтелектуальної власності України у 2024 році спрямоване на гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема нормами Європейського Союзу та BOIB. Законодавчі ініціативи охоплюють удосконалення правового режиму реєстрації та захисту об'єктів інтелектуальної власності, розширення механізмів адміністративного оскарження, цифровізацію процедур і посилення інструментів боротьби з контрафакцією. Створення Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності оптимізувало процедуру розгляду заперечень щодо реєстрації прав, підвищило ефективність адміністративного захисту та зменшило навантаження на судову систему. Відновлення атестації патентних повірених сприяє формуванню висококваліфікованого професійного середовища у сфері інтелектуальної власності відповідно до міжнародних стандартів. Цифровізація охоплює запровадження електронних охоронних документів, використання блокчейн-технологій для підтвердження авторства, створення національного переліку вебресурсів, що порушують права інтелектуальної власності, та інтеграцію України до ініціативи WIPO ALERT.

Здійснені зміни формують ефективніший механізм правового захисту інтелектуальної власності, посилюють інституційну спроможність органів правозахисту та сприяють адаптації правової системи до викликів цифрової економіки. Подальший розвиток має бути зосереджений на удосконаленні правозастосовної практики, інтеграції інноваційних технологій і розширенні міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності: наказ від 23 листопада 2023 р. № 17768 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-24#Text>.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII (в ред. від 29 грудня 2024 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7. Ст. 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-XII (в ред. від 31 грудня 2023 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7. Ст. 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>.
4. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII (в ред. від 31 грудня 2023 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7. Ст. 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>.
5. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР (в ред. від 31 грудня 2023 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1998. № 8. Ст. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-вр#Text>.
6. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16 червня 1999 р. № 752-XIV (в ред. від 15 листопада 2024 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 32. Ст. 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>.
7. Про затвердження Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) та внесення змін до положень з питань атестації та ведення державного реєстру представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): наказ від 29 грудня 2023 р. № 20599 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0263-24#Text>.
8. Оголошення про приймання пропозицій щодо кандидатур до складу Атестаційної та Апеляційної комісій // Офіційний сайт УкрНОІВІ (ІР офісу). URL: <https://nipo.gov.ua/atestatsiinata-apeliatsiina-komisii/> (дата звернення: 02.03.2025).
9. Про затвердження Правил складання, подання заявки на торговельну марку, заявки на міжнародну реєстрацію торговельної марки та проведення експертизи заявки на торговельну марку, міжнародної реєстрації торговельної марки з поширенням на Україну: наказ від 6 серпня 2024 р. № 19889 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1263-24#Text>.
10. Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на винахід і заявки на корисну модель: наказ від 9 вересня 2024 р. № 23301 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1411-24#n17>.
11. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 1 квітня 2022 р. № 2174-IX // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>.
12. Про затвердження Положення про Комісію з надання дозволу на використання в торговельній марці офіційної назви та міжнародного літерного коду держави Україна та/або на включення до зображення торговельної марки імітації малого Державного Герба України: наказ від 20 грудня 2023 р. № 19944 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0188-24#Text>.
13. Питання популяризації товарів українського виробництва: постанова КМУ від 23 лютого 2024 р. № 197 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2024-%D0%BF#Text>.
14. Вперше реалізовано успішний кейс медіації (між Vandog Agency та МХП) на базі ІР офісу // *Юридична практика*. 02 грудня 2024 р. URL: <https://pravo.ua/vpershe-realizovano-uspishnyi-keis-mediatsii-mizh-vandog-agency-ta-mkhp-na-bazi-ip-ofisu/> (дата звернення: 02.03.2025).
15. Меморандум про взаєморозуміння між Всесвітньою організацією інтелектуальної власності та Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України щодо надання даних до платформи обміну даними «WIPO ALERT»: підписаний 23 вересня 2020 р.,

- набрав чинності для України 23 вересня 2020 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-20#Text.
16. Про затвердження Порядку формування та ведення національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності: наказ Міністерства економіки України від 1 лютого 2024 р. № 2945 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0357-24#Text>.
17. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2811-IX (в ред. від 15 листопада 2024 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2023. № 57. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>.
18. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР (в ред. від 26 грудня 2024 р.) // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 39. Ст. 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>.